

AGENDA 2030'S GOAL: CULTURAL HERITAGE THE KEY TO SUSTAINABLE CITIES

Abstract

Agenda 2030 for Sustainable Development, the most ambitious plan in the world, is an agreement that the UN has never reached before, as it is an action plan for human beings, the planet and the prosperity. Links between cultural heritage and sustainable development have also been integrated in the UN's 2030 Agenda for Sustainable Development: in particular, Target 11.4 of the Sustainable Development Goals (SDGs) calls to '[strengthen] efforts to protect and safeguard the world's cultural and natural heritage', in order to achieve Goal 11. The present document carries the justification for such a goal and puts forward several targets and indicators, including the presentation of some pilot-sustainable cities' cultural heritage in Europe. Everybody is convinced that the international community will be able to agree on the content of this Goal. It is now time for culture heritage to be at the heart of a positive transformative change, as is the key for sustainable cities.

Keywords: *Agenda 2030, Cultural heritage, development goals, Sustainable cities, cultural heritage's human rights*

Introduction

Agenda 2030 promotes the integration including all three dimensions of sustainable development - social, environmental and economic - into all sectoral policies, while promoting the interconnection and coherence of Sustainable Development Goals (SDGs), policies and legislation. Sustainable development can be perceived by addressing the challenges related to the following five axes (5 P): People, planet, prosperity, peace, partnership. Key values for development are creativity, heritage, knowledge and diversity. A holistic and integrated approach to development will only be achieved when these values are operationally included in development efforts. Indeed, culture plays both an instrumental and constitutive role in development. Certainly, as a means, culture is an enabler of sustainability, through the specific contributions that it makes –as knowledge capital and a sector of activity– to promote inclusive social and economic development, environmental sustainability, harmony, peace and security.[1] Cultural heritage, including its tangible and intangible aspects, is a testament to human

Fig. 1 - Matera Basilicata, Italy, General view of Sasso Caveoso

creativity, as well as a resource for the construction of the identities of people and communities. Since the adoption of the Agenda 21 for Culture in 2004, the Committee on Culture of United Cities and Local Governments (UCLG) promotes the understanding of culture as a fundamental dimension in sustainable development.[2]

Cultural as a development goal in Agenda 2030

Agenda 2030 highlights the greatest challenge to sustainable development, poverty eradication in all its forms and dimensions, including extreme poverty. Supporting sustainable development is about balancing different and often competing needs at environmental, social and economic levels. It responds, also, to the needs of the present, without being in danger of the future generations' ability to meet their own needs. During the last decade the international community has collected substantial evidence on the role of culture in development. The conclusion is that, most often, development policies and projects which do not take into account the cultural dimension have failed. Culture effectively contributes to policies, strategies and programs targeting inclusive

social and economic development, environmental sustainability, harmony, peace and security. Culture is both a driver and an enabler of sustainable development. The best way to include these considerations in the Post-2015 Development Agenda is through the inclusion of a goal explicitly focused on culture and cultural heritage. Such a goal would provide coherence, conceptual clarity and strength to the Agenda, accelerating, also, change in other areas and the achievement of other goals. The wording suggested for the Goal explicitly focused on culture is: "Ensure cultural sustainability for the wellbeing of all". [2]-[3]-[4]-[5] Cultural heritage is significant in the present, both as a message from the past and as a pathway to the future. Viewed from a human rights perspective, it is important also in relation to its human dimension; in particular its significance for individuals and communities and their identity and development processes. Furthermore, it is critical to emphasize the connections between culture and cultural heritage, and to recognize cultural heritage as living and in an organic relationship with human beings, encouraging its preservation and discouraging its destruction. While specific aspects of heritage may have particular resonance for and connections to particular human groups, damage to any cultural property

Fig. 2 - Architectural Ethnographic Complex Etera, near town of Garbovo, Bulgaria

Fig. 3 - Belltower of Jamtli the regional open air museum in Östersund, Sweden.

Fig. 4 - Examples of rural architecture in Jamtli Östersund, Sweden.

damages the cultural heritage of all humankind, since each people makes its contribution to the culture of the world. For example, “the destruction of tombs of ancient Muslim saints in Timbuktu, a common heritage of humanity, is a loss for us all, but for the local population it

also means the denial of their identity, their beliefs, their history and their dignity”. As Judge Cançado Trindade explained in his opinion related to the 2011 order of the International Court of Justice regarding the case of the Temple of Preah Vihear, “the ultimate titularies of the right to the safeguard and preservation of their cultural and spiritual heritage are the collectivities of human beings concerned, or else humankind as a whole”. [3]-[6]-[7]

Cultural heritage in a human rights perspective

The right to take part in cultural life, recognized as a human right in the Universal Declaration on Human Rights (1948) and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966), has several implications related to cultural heritage. As described in 2009 by the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, the right to take part in cultural life involves, among others, the following aspects related to cultural heritage:

- everyone’s right to have access to their own cultural and linguistic heritage and to that of others;
 - public authorities’ obligation to respect and protect cultural heritage in all its forms, in times of war and peace, and in the face of natural disasters;
 - the obligation to respect and protect cultural heritage of all groups and communities, in particular the most disadvantaged and marginalized individuals and groups, in economic development and environmental policies and programs;
 - the obligation to provide appropriate education and public awareness concerning the right to take part in cultural life, including on the need to respect cultural heritage and cultural diversity; and
 - the obligation to develop programs aimed at preserving and restoring cultural heritage.
- Cultural heritage is a broader concept which does not rest upon one agreed definition: it includes tangible heritage composed of sites, structures and remains of archaeological, historical, religious, cultural or aesthetic value, as well as intangible heritage comprising traditions, customs and practices, vernacular or other languages, forms of artistic expression and folklore. [2]-[8]

Much of what we consider heritage is the result of continuous recreation throughout history, with each layer adding to its meaning and value. As stressed many times by the former Special Rapporteur in the field of cultural rights, Karima Bennouna, the mandate on cultural rights has been established to protect not culture and cultural heritage per se, but rather the conditions allowing all people, without discrimination, to access, participate in and contribute to cultural life through a process of continuous development. These conditions

are greatly jeopardized when cultural heritage is at risk or destroyed. Therefore, prima facie, destruction of cultural heritage must be considered a violation of cultural rights. However, there may be cases where monuments celebrate the memory of past human rights violations, or promote ideas, concepts or actions that are no longer acceptable, such as violence and discrimination. The fate of such monuments should be addressed within the human rights framework, in particular within the context of the standards pertaining to limitations on cultural rights. To these conditions should be added the imperative to conduct in-depth consultation, including on the diversity of interpretations of the heritage, alternatives to its destruction and the means of memorializing it. [8]-[9]

Contribution of cultural heritage to society and human development

One of the main factors that has driven attention towards cultural heritage in recent decades is the recognition of its potential contribution to economic development. Tangible cultural heritage sites and monuments, and cultural expressions related to intangible heritage (crafts, festivals, traditions), can attract tourism and investment, and may provide new sources of income and employment generation. Many impact studies have been conducted around these issues at local, national and international level. The relation between cultural heritage and economic development requires several reflections. To start with, policies and programs that aim to explore the economic dimension of tangible and intangible cultural heritage should involve appropriate expertise and knowledge, including staff with training in heritage preservation, interpretation and management.[10]

According to the member states of the Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, in article 9- Sustainable use of the cultural heritage, the Parties undertake to: a) promote respect for the integrity of the cultural heritage by ensuring that decisions about change include an understanding of the cultural values involved; b) define and promote principles for sustainable management, and to encourage maintenance; c) ensure that all general technical regulations take account of the specific conservation requirements of cultural heritage; d) promote the use of materials, techniques and skills based on tradition, and explore their potential for contemporary applications; e) promote high-quality work through systems of professional qualifications and accreditation for individuals, businesses and institutions. Also, in Article 10 – Cultural heritage and economic activity, in order to make full use of the potential of the cultural heritage as a factor in sustainable economic development, the Parties undertake to: a) raise awareness and utilize the economic

Fig. 5 - Monumental church complex of Sant Pere de Terrassa, Province of Barcelona, Spain

potential of the cultural heritage; b) take into account the specific character and interests of the cultural heritage when devising economic policies; and c) ensure that these policies respect the integrity of the cultural heritage without compromising its inherent values. [6]-[8]-[11] Economic development may have other impacts on cultural heritage, including the neglect or destruction of tangible and intangible heritage elements in the context of urban regeneration, infrastructure development and other urban planning initiatives. In order to face this, local urban planning instruments should explicitly recognize the importance of cultural issues and resources, and 'cultural impact assessment' tools should be established and used in all relevant contexts. Architectural guidelines that take into account traditional materials, knowledge, and construction techniques should be developed at local level, and applied in the renovation of existing buildings, the planning of new buildings, and in other relevant contexts. Culture 21 Actions, includes a section or 'commitment' dedicated to the relation between culture, urban planning and public space, which provides guidance, among others, in this area.[2]

Cultural heritage and sustainable cities

In all cultures across the world and almost all historic periods, there has been some kind of relationship with the past, as well as with the symbolic objects or practices that have been inherited from previous generations. It is obvious that heritage participation suggests, heritage is deeply reflective and embedded into the wider political, economic and social positions, as well as, struggles of today. The right to history, representation, heritage and remembrance is deeply connected to human dignity and sense of belonging, as well as to recognition and power structures. Therefore, heritage is inseparable from human rights, as well as collective cultural rights. Furthermore, the decision establishing the European Year of Cultural Heritage stresses that cultural heritage plays an important role for community cohesion. It goes on to argue that new participatory and intercultural approaches to heritage policies have the potential to increase trust, mutual recognition and social cohesion. Indeed, in addition to an understanding of

access and participation in heritage as a human right, evidence gathered over the years demonstrates that participation in cultural heritage activities can contribute to the enhancement of individual and collective self-esteem and confidence, promote further engagement in civic activities, strengthen social capital, stimulate intercultural dialogue, and recognize cultural diversity, among others.[6]-[10]-[12]-[13]

The "Culture 21 Actions" toolkit providing guidance for cities aiming to evaluate, design and implement cultural policies contributing to sustainable development was adopted at the first United Cities and Local Governments' Culture Summit, held in Bilbao on 18-20 March 2015 under the title "Culture and Sustainable Cities". Especially, the Pilot Cities Europe program, which jointly devised by UCLG's Committee on culture and Culture Action Europe, was first launched in 2015 and led to the selection of the cities of Gabrovo, Galway, Izmir, Lisbon, Maastricht, Namur, Swansea, Terrassa and Timisoara, where the implementation of the program is underway. [2]

For example, the Gabrovo Municipality, in Bulgaria, (fig.2) applies the principles and ideas of the Agenda 21 for culture, implementing a coordinated range of cultural activities and programs, including the Strategy for Culture 2014-2024, the bid to become European Capital of Culture in 2014; participation in the Pilot Cities program, membership of the UNESCO Creative Cities Network, etc. The initiative "Take Me in Your Village" falls entirely within the scope of these policies with its aim to explore, preserve and promote the living cultural heritage of the rural settlements of Gabrovo, by transferring knowledge, skills, practices, as well as understandings, perceptions, sensitivity from the elderly to the young. The city of Terrassa, in Catalonia, Spain (fig.5), has been one of the selected cities, which would participate to the Pilot Cities Europe program. The efforts made to promote the heritage value of Terrassa have contributed to an increasing identification of its heritage among the broader public (in Catalonia, especially in the Barcelona metropolitan area, as well as in Spain and Europe. The result of this effort to recognize heritage is the label of "Cities and Towns with character" (2017), a

recognition awarded by the Catalan Tourism Agency to Catalan cities due to their historical, cultural, creative and artistic value. It is worth to be noted, that one of the two specific axes, which the cultural heritage working group established, was the need to promote the great elements of architectural heritage - i.e. medieval and modernist industrial heritage - to achieve greater citizen involvement and visibility for the city.[2]

On the other hand, cultural heritage provides the basis for debating the present and the future in Matera, the ancient capital of Basilicata, in Italy (fig.1), which had been awarded European Capital of Culture for 2019. The aim was to acknowledge the wealth of local heritage and to reinterpret it in the light of contemporary challenges. Particular emphasis has been placed on the axis that connects heritage, education and community, through new technologies and learning. Also, the Jamtli Open Air Museum in Östersund, Sweden (fig.3,4), which was built by the wife of Governor Ellen Widèn (1866-1944), in order to keep alive that were sinking in the oblivion in the wave of industrialization, offers an exciting journey through the history of Jämtland and Härjedalen. Every summer, the open air museum turns into Jamtli Historieland (a living history theme park). Historical buildings come alive with history and role plays, where visitors are drawn into eventful and playful stories from 1785 until 1975. [2]

Conclusion

Agenda2030, a project for sustainable development of the planet, considers heritage as one of the key values for this development. Indeed, the culture of a country plays both an instrumental and constitutive role in development, as it is a factor of sustainability, the specific contributions that it makes - as knowledge capital and a sector of activity- to promote inclusive social and economic development, environmental sustainability, harmony, peace and security. It is no coincidence that, according to data have been collected by the International Community concerning the role of culture in development; it has concluded that development policies and projects which do not take into account the culture dimension have failed. Culture, as both a driver and an enabler of sustainable development, effectively contributes to policies, strategies and programs targeting inclusive social and economic development. The best way to include these considerations in the Post-2015 Development Agenda is through the inclusion of a goal explicitly focused on culture and culture heritage. The wording suggested for the Goal explicitly focused on culture is: "Ensure cultural sustainability for the wellbeing of all". It is now time for culture heritage to be at the heart of a positive transformative change, as is the key for sustainable cities.

REFERENCES

- [1] UN General Assembly (2015), Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/01, New York, 25.9.2015.
- [2] UCLG (2015), Culture 21: Actions. Commitments on the role of culture in sustainable cities Barcelona: UCLG
- [3] Council of Europe (2005), Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro, 27.10.2005.
- [4] Kisić, V.; and Tomka, G. (2018), Citizen engagement and education. Learning kit for heritage civil society organisations. The Hague: Europa Nostra.
- [5] European Alliance for Culture and the Arts (2017), "No Sustainable Development without Culture", statement.
- [6] UN Independent Expert in the field of Cultural Rights (2011), "Report on the right of access to, and enjoyment of, cultural heritage", A/HRC/17/38
- [7] Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/en/case/45>
- [8] UN Special Rapporteur in the field of Cultural Rights (2016), "The intentional destruction of cultural heritage as a violation of human rights", A/71/317
- [9] UNESCO (2016), Culture Urban Future: Global Report on Culture for Sustainable Urban Development Paris: UNESCO
- [10] Sanetra-Szeliga, J. (coord.) (2015), Cultural Heritage Counts for Europe. Full Report, Krakow: CHCFE Consortium.
- [11] Sacco, P.L. (ed.) (2018), "2018, European Year of Cultural Heritage", special issue of Cartaditalia, Istituto Italiano di Cultura, Brussels.
- [12] Dümcke, C.; and Gnedovsky, M. (2013), "The Social and Economic Value of Cultural Heritage: literature review", EENC paper.
- [13] Culture Action Europe (2018), "Fast Forward Heritage: Culture Action Europe's principles and actions for a forward-looking legacy of the European Year of Cultural Heritage", policy paper.

ΈΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΗΣ AGENDA 2030: Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ, ΤΟ ΣΥΣΤΑΤΙΚΟ ΤΩΝ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Περίληψη

Το πιο φιλόδοξο πλάνο στον κόσμο, η Agenda 2030 για βιώσιμη ανάπτυξη, είναι μια συμφωνία «πρωτοπόρος» για τον ΟΗΕ, καθώς είναι ένα σχέδιο δράσης για τους ανθρώπους, τον πλανήτη και την ευημερία. Ειδικότερα, ο υποστόχος 11.4 καλεί «να ενδυναμώσει τις προσπάθειες προστασίας και διαφύλαξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του κόσμου», προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος 11. Το παρόν κείμενο αιτιολογεί έναν τέτοιο στόχο με έρευνες και δείκτες, συμπεριλαμβάνοντας την παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς μερικών πιλοτικών-βιώσιμων πόλεων στην Ευρώπη, όπου ολόκληρη η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να συμφωνήσει για το περιεχόμενο αυτού του στόχου. Είναι πλέον καιρός η πολιτιστική κληρονομιά να βρεθεί στο επίκεντρο μιας θετικής μετασχηματιστικής αλλαγής, καθώς είναι το βασικό συστατικό για τις βιώσιμες πόλεις.

Λέξεις κλειδιά: Agenda 2030, πολιτιστική κληρονομιά, στόχοι ανάπτυξης, βιώσιμες πόλεις,

ανθρώπινα δικαιώματα για την πολιτιστική κληρονομιά.

Εισαγωγή

Συγκεκριμένα, η Agenda 2030 προωθεί την ενσωμάτωση και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης - κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική - σε όλες τις επί μέρους πολιτικές, προωθώντας ταυτόχρονα τη διασύνδεση και τη συνοχή των Στόχων για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη, των πολιτικών θέσεων και της νομοθεσίας. Αυτού του είδους η ανάπτυξη μπορεί να γίνει αντιληπτή αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις που σχετίζονται με τους ακόλουθους πέντε άξονες (5 P): Ανθρωπότητα, πλανήτη, ευημερία, ειρήνη, συνεργασία. Βασικές αξίες για αυτήν την ανάπτυξη είναι η δημιουργικότητα, η κληρονομιά, η γνώση και η ποικιλομορφία, όπου μια ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγισή της, θα επιτευχθεί μόνο όταν οι παραπάνω αξίες συμπεριληφθούν επιχειρησιακά στις προσπάθειες ανάπτυξης. Πράγματι, ο πολιτισμός διαδραματίζει τόσο οργανικό όσο και συστατικό ρόλο στην ανάπτυξη, αφού αποτελεί παράγοντα βιωσιμότητας, μέσω των συγκεκριμένων συνεισφορών που πραγματοποιεί - όπως το κεφάλαιο της γνώσης και ο τομέας δραστηριότητας - για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, της αρμονίας, της ειρήνης και της ασφάλειας.[1]

Η πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένων των απτών και άυλων πτυχών της, αποτελεί απόδειξη της ανθρώπινης δημιουργικότητας, καθώς και μέσο για την κατασκευή της ταυτότητας τόσο των ανθρώπων όσο και των κοινοτήτων. Μετά την υιοθέτηση της Agenda 21 για τον Πολιτισμό, το 2004, η Επιτροπή Πολιτισμού των Ηνωμένων Πόλεων και Τοπικών Κυβερνήσεων (UCLG) προωθεί στην κατανόηση του πολιτισμού, ως μία θεμελιώδη διάσταση, στην βιώσιμη ανάπτυξη.[2]

Ο πολιτισμός, ένας από τους στόχους ανάπτυξης στην Agenda 2030

Η Agenda 2030 υπογραμμίζει τη μεγαλύτερη πρόκληση για την βιώσιμη ανάπτυξη, την εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές και τις διαστάσεις της, συμπεριλαμβανομένης της ακραίας φτώχειας. Η υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης αφορά στην εξισορρόπηση διαφορετικών και συχνά ανταγωνιστικών αναγκών σε περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Επίσης, ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να είναι επικίνδυνη η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθεί στις δικές τους ανάγκες. Κατά την τελευταία δεκαετία, η διεθνής κοινότητα συγκέντρωσε σημαντικά στοιχεία σχετικά με τον ρόλο του πολιτισμού στην ανάπτυξη. Το συμπέρασμα είναι ότι, συχνά, οι αναπτυξιακές πολιτικές και τα σχέδια που δεν λαμβάνουν υπόψη την πολιτιστική διάσταση έχουν αποτύχει. Ο πολιτισμός συμβάλλει αποτελεσματικά σε πολιτικές, στρατηγικές και προγράμματα που στοχεύουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, την αρμονία, την ειρήνη και την ασφάλεια.[2]-[3]-[4]-[5]

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι σημαντική στο παρόν, τόσο ως μήνυμα από το παρελθόν όσο και ως πορεία προς το μέλλον. Επιπλέον, είναι κρίσιμο να δοθεί έμφαση στις σχέσεις μεταξύ του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε η τελευταία να αναγνωριστεί ως ενεργή και σε οργανική σχέση με τους ανθρώπους, ενθαρρύνοντας με αυτόν τον τρόπο τη διαφύλαξή της και αποθαρρύνοντας την καταστροφή της. Μολονότι ορισμένες πτυχές της

κληρονομιάς μπορεί να έχουν ιδιαίτερη απήχηση και συνδέσεις με συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων, η ζημιά σε οποιαδήποτε πολιτιστική ιδιοκτησία βλάπτει την πολιτιστική κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας, δεδομένου ότι κάθε λαός συμβάλλει στην παγκόσμια κουλτούρα. Για παράδειγμα, "η καταστροφή των αρχαίων τάφων αγίων μουσουλμάνων στο Timbuktu, μια κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας, είναι μεν μια απώλεια για όλους, αλλά ειδικά για τον τοπικό πληθυσμό σημαίνει την άρνηση της ταυτότητάς τους, των πεποιθήσεών τους, της ιστορίας τους και της αξιοπρέπειάς τους". Ο δικαστής Cançado Trindade εξήγησε αυτή τη γνωμοδότησή του το 2011, σχετίζοντας τη με διάταξη του Διεθνούς Δικαστηρίου, που αφορούσε την περίπτωση του ναού του Preah Vihear: "οι μόνοι που έχουν το δικαίωμα στη διασφάλιση και διατήρηση της πολιτιστικής και πνευματικής κληρονομιάς τους είναι οι ομάδες ανθρωπίνων όντων, ή ακόμα και ολόκληρης της ανθρωπότητας». [3]-[6]-[7]

Πολιτιστική κληρονομιά σε μια προοπτική ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή, αναγνωρισμένο ως ανθρωπινό δικαίωμα στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1948) και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (1966), έχει διάφορες επιπτώσεις αναφορικά με την πολιτιστική κληρονομιά. Όπως περιγράφηκε το 2009 από την Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες πλευρές που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά:

- το δικαίωμα όλων να έχουν πρόσβαση στην πολιτιστική και γλωσσική τους κληρονομιά όπως και σε εκείνες των άλλων,
- την υποχρέωση των δημόσιων αρχών να σέβονται και να προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά σε όλες τις μορφές της, σε περιόδους πολέμου και ειρήνης, και ενόψει φυσικών καταστροφών,
- την υποχρέωση σεβασμού και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς όλων των ομάδων και κοινοτήτων, ιδίως των πλέον μειονεκτικών και περιθωριοποιημένων ατόμων και ομάδων, στην οικονομική ανάπτυξη, όπως και σε πολιτικές και προγράμματα που αφορούν το περιβάλλον,
- την υποχρέωση σεβασμού και προστασίας των πολιτιστικών παραγωγών των αυτοχθόνων πληθυσμών, συμπεριλαμβανομένης της παραδοσιακής γνώσης, των φυσικών φαρμάκων (γιατροσόφια), της λαογραφίας, των τελετουργικών και άλλων μορφών έκφρασης,
- την υποχρέωση παροχής κατάλληλης εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης του κοινού όσον αφορά το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής πολυμορφίας, και
- την υποχρέωση ανάπτυξης προγραμμάτων με στόχο τη διατήρηση και την αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η πολιτιστική κληρονομιά είναι μια ευρύτερη έννοια που δεν βασίζεται σε έναν συμφωνημένο ορισμό, αλλά περιλαμβάνει την απτή κληρονομιά που αποτελείται από χώρους, δομές και απομεινάρια αρχαιολογικής, ιστορικής, θρησκευτικής, πολιτιστικής ή αισθητικής αξίας, καθώς και άυλη κληρονομιά που περιλαμβάνει παραδόσεις, έθιμα και πρακτικές, λαϊκές ή άλλες γλώσσες, μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης και λαογραφίας.[2]-[8]

Πολλά από αυτά που θεωρούμε ως κληρονομιά είναι το αποτέλεσμα ενός συνεχούς περάσματος μέσα από την ιστορία, με κάθε στιγμή να προσθέτει το νόημα

και την αξία της. Όπως επισημάνθηκε επανειλημμένα από την πρώην Ειδική Εισηγήτρια στον τομέα των πολιτιστικών δικαιωμάτων, Karima Bennouna, η εφαρμογή των πολιτιστικών δικαιωμάτων έχει καθιερωθεί για να προστατεύσει όχι μόνο τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά αυτή καθαυτή, αλλά και τις συνθήκες που επιτρέπουν σε όλους, χωρίς διακρίσεις, να συμμετέχουν και να συμβάλλουν στην πολιτιστική ζωή μέσω μιας διαδικασίας συνεχούς ανάπτυξης. Αυτές οι συνθήκες τίθενται σε σοβαρό κίνδυνο όταν η πολιτιστική κληρονομιά κινδυνεύει ή καταστρέφεται, διότι θεωρείται παραβίαση των πολιτιστικών δικαιωμάτων. [8]-[9]

Συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κοινωνία και την ανθρώπινη εξέλιξη

Ένας από τους κύριους παράγοντες που οδήγησαν την προσοχή στην πολιτιστική κληρονομιά τις τελευταίες δεκαετίες είναι η αναγνώριση της δυναμικής συμβολής της στην οικονομική ανάπτυξη. Οι τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς, τα μνημεία, καθώς και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που σχετίζονται με την άυλη κληρονομιά (χειροτεχνία, φεστιβάλ, παραδόσεις), θα μπορούσαν να προσελκύσουν τον τουρισμό και τις επενδύσεις, δημιουργώντας νέες πηγές εισοδήματος και απασχόλησης. [10]

Σύμφωνα με τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πλαίσιο της Σύμβασης για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία, στο άρθρο 9 Βιώσιμη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τα μέλη δεσμεύονται: α) να προωθήσουν τον σεβασμό της ακεραιότητας της πολιτιστικής κληρονομιάς διασφαλίζοντας ότι οι αποφάσεις με σχετικές αλλαγές θα περιλαμβάνουν την κατανοήσιμη των εμπλεκόμενων πολιτιστικών αξιών, β) να καθορίσουν και να προωθήσουν τις αρχές για βιώσιμη διαχείριση και ενθάρρυνση της διατήρησης αυτών, γ) να εξασφαλίζουν ότι όλοι οι γενικοί τεχνικοί κανονισμοί λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές απαιτήσεις διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, δ) να προωθούν τη χρήση υλικών, τεχνικών και δεξιοτήτων βασισμένων στην παράδοση και να διερευνούν το δυναμικό τους για σύγχρονες εφαρμογές και ε) να προωθούν την εργασία υψηλής ποιότητας μέσω εξειδίκευσης επαγγελματικών συστημάτων και διαπίστευσης ατόμων, επιχειρήσεων και ιδρυμάτων. Επίσης, στο άρθρο 10 - Πολιτιστική κληρονομιά και οικονομική δραστηριότητα, προκειμένου να αξιοποιηθεί πλήρως το δυναμικό της πολιτιστικής κληρονομιάς ως παράγοντας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, τα μέλη δεσμεύονται: α) να ευαισθητοποιήσουν και να αξιοποιήσουν το οικονομικό δυναμικό της πολιτιστικής κληρονομιάς, β) να λαμβάνουν υπόψη τον ειδικό χαρακτήρα και τα συμφέροντα της πολιτιστικής κληρονομιάς κατά την εκπόνηση των οικονομικών πολιτικών και γ) να διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές αυτές σέβονται την ακεραιότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς χωρίς να διακυβεύονται οι εγγενείς της αξίες. [6]-[8]-[11]

Όμως, η οικονομική ανάπτυξη ενδέχεται να έχει και άλλες επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η παραμέληση ή η καταστροφή στοιχείων υλικής και άυλης κληρονομιάς, στο πλαίσιο της αστικής ανάπτυξης, της ανάπτυξης υποδομών και άλλων πρωτοβουλιών αστικού σχεδιασμού. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό, τα μέσα τοπικής πολεοδομίας θα πρέπει να αναγνωρίζουν ρητά τη σημασία των πολιτιστικών θεμάτων και πόρων και θα πρέπει να δημιουργηθούν και να χρησιμοποιηθούν εργαλεία «αξιολόγησης του πολιτιστικού αντίκτυπου» σε όλα τα σχετικά πλαίσια. Το πρόγραμμα Culture 21 Actions περιλαμβάνει ένα

τμήμα ή μια «δέσμευση» αφιερωμένη στη σχέση μεταξύ πολιτισμού, πολεοδομικού σχεδιασμού και δημόσιου χώρου, δίνοντας οδηγίες και σε αυτόν τον τομέα.[2]

Πολιτιστική κληρονομιά και βιώσιμες πόλεις

Σε όλους τους πολιτισμούς σε ολόκληρο τον κόσμο και σχεδόν σε όλες τις ιστορικές περιόδους, υπήρξε κάποια σχέση με το παρελθόν, καθώς και με τα συμβολικά αντικείμενα ή πρακτικές που έχουν κληρονομηθεί από τις προηγούμενες γενιές. Το δικαίωμα στην ιστορία, την εκπροσώπηση, την κληρονομιά και την ανάμνηση συνδέεται βαθιά με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την αίσθηση του ανήκειν, καθώς και με τις δομές αναγνώρισης και εξουσίας. Ως εκ τούτου, η κληρονομιά είναι αδιαχώριστη από τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και από τα συλλογικά πολιτιστικά δικαιώματα. Επιπλέον, η απόφαση για τη θέσπιση του ευρωπαϊκού έτους πολιτιστικής κληρονομιάς υπογραμμίζει ότι η πολιτιστική κληρονομιά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική συνοχή.[6] [10]-[12]-[13]

Στο πλαίσιο της πρώτης διάσκεψης κορυφής για τις πόλεις και τις τοπικές κυβερνήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών, που πραγματοποιήθηκε στο Μπιλμπάο στις 18-20 Μαρτίου 2015, εγκρίθηκε το πλάνο "Culture 21 Actions", που παρέχει οδηγίες στις πόλεις με στόχο την αξιολόγηση, το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών σχετικές με τον πολιτισμό, συμβάλλοντας έτσι στην βιώσιμη ανάπτυξη, με τον τίτλο "Πολιτισμός και βιώσιμες πόλεις". Ειδικότερα, το πρόγραμμα Πιλοτικές Πόλεις στην Ευρώπη (Pilot Cities Europe), το οποίο επινοήθηκε από την Επιτροπή Πολιτισμού και Πολιτισμού της UCLG, ξεκίνησε για πρώτη φορά το 2015 και οδήγησε στην επιλογή των πόλεων του Γαβρόνο, του Γάλγου, της Σμίρνης, της Λισαβόνας, του Μάαστριχτ, του Νάμουρ, του Σουανσεά, της Τερράσα και της Τιμισοάρα.[2]

Για παράδειγμα, ο Δήμος του Γαβρόνο στη Βουλγαρία (fig.2), εφαρμόζει τις αρχές και τις ιδέες της Agenda 21 για τον πολιτισμό, παρουσιάζοντας ένα συντονισμένο φάσμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων, όπου συμπεριλαμβάνονται: η Στρατηγική για τον Πολιτισμό 2014-2024, η προσπάθεια να καταστεί πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης το 2014, η συμμετοχή στο Δίκτυο Δημιουργικών Πόλεων της UNESCO κλπ. Η πρωτοβουλία "Take Me in Your Village" εμπίπτει εξ ολοκλήρου στο πεδίο εφαρμογής αυτών των πολιτικών με στόχο τη διερεύνηση, τη διατήρηση και την προώθηση της ζωντανής πολιτιστικής κληρονομιάς των υπαίθριων οικισμών του Γαβρόνο, μεταφέροντας τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις πρακτικές, καθώς και τις αντιλήψεις και την ευαισθησία από τους ηλικιωμένους στους νέους. Η πόλη Terrassa στην Καταλονία της Ισπανίας (fig.5), ήταν μία από τις επιλεγμένες πόλεις που θα συμμετείχαν στο "Pilot Cities Europe" πρόγραμμα. Οι προσπάθειες που έγιναν για την προώθηση της αξίας της κληρονομιάς της Terrassa συνέβαλαν στην αυξανόμενη αναγνώριση της κληρονομιάς της στο ευρύτερο κοινό (όπως στην Καταλονία, και ειδικά στη μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης, καθώς και στην Ισπανία και την Ευρώπη). Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας να αναγνωριστεί η κληρονομιά ήταν η ετικέτα των "πόλεων με χαρακτήρα" (2017), μια αναγνώριση που απονεμήθηκε από την Καταλανική Υπηρεσία Τουρισμού σε πόλεις της Καταλονίας, λόγω της ιστορικής, πολιτιστικής, δημιουργικής και καλλιτεχνικής τους αξίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένας από ένας από τους ειδικούς άξονες, τον οποίο δημιούργησε η ομάδα εργασίας, ήταν η ανάγκη προώθησης των μεγάλων στοιχείων της

αρχιτεκτονικής κληρονομιάς- δηλαδή της μεσαιωνικής και νεωτερικότητας βιομηχανικής κληρονομιάς- για την επίτευξη μεγαλύτερης συμμετοχής των πολιτών και της προβολής της πόλης.[2]

Από την άλλη, η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί τη βάση για τη συζήτηση του παρόντος και του μέλλοντος στην πόλη Matera (fig.1), την αρχαία πρωτεύουσα της Basilicata στην Ιταλία, στην οποία είχε απονεμηθεί ο τίτλος Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2019. Στόχος ήταν να αναγνωριστεί ο πλούτος της τοπικής κληρονομιάς και να ερμηνευτεί εκ νέου υπό το πρίσμα των σύγχρονων προκλήσεων. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον άξονα που συνέδεε την πολιτιστική κληρονομιά, την εκπαίδευση και την κοινότητα, με νέες τεχνικές και εκμάθηση. Επίσης, το Ανοικτό Μουσείο Jamtli στο Östersund, στη Σουηδία (fig.3,4), το οποίο κτίστηκε με σκοπό να διατηρήσει ζωντανές τις παραδόσεις που χάνονταν στο κύμα της εκβιομηχάνισης, προσφέρει ένα συναρπαστικό ταξίδι στην ιστορία του Jämtland και του Härjedalen. Κάθε καλοκαίρι, το υπαίθριο μουσείο μετατρέπεται σε Jamtli Historieland (θεματικό πάρκο ζωντανής ιστορίας). Τα ιστορικά κτίρια ζωντανεύουν μέσα από την ιστορία και τα παιχνίδια ρόλων, όπου οι επισκέπτες εμπλέκονται σε περιπετειώδεις ιστορίες μέσα από το παιχνίδι, από το 1785 μέχρι το 1975. [2]

Συμπέρασμα

Η Agenda2030, ένα σχέδιο για τη βιώσιμη ανάπτυξη του πλανήτη, θεωρεί ότι μια από τις βασικές αξίες για αυτήν την ανάπτυξη είναι και η κληρονομιά. Πράγματι, ο πολιτισμός μιας χώρας διαδραματίζει τόσο οργανικό όσο και συστατικό ρόλο στην ανάπτυξη, αφού αποτελεί παράγοντα βιωσιμότητας, μέσω των συγκεκριμένων συνεισφορών που πραγματοποιεί -όπως το κεφάλαιο της γνώσης και ο τομέας δραστηριότητας- για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, της αρμονίας, της ειρήνης και της ασφάλειας. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Διεθνής Κοινότητα για το ρόλο του πολιτισμού στην ανάπτυξη, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι αναπτυξιακές πολιτικές και τα σχέδια που δεν λαμβάνουν υπόψη τον πολιτισμό έχουν αποτύχει. Ο πολιτισμός, λοιπόν, τόσο ως οδηγός όσο και ως παράγοντας της βιώσιμης ανάπτυξης, συμβάλλει αποτελεσματικά σε πολιτικές, στρατηγικές και προγράμματα που στοχεύουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Ο καλύτερος τρόπος για να συμπεριληφθούν αυτές οι εκτιμήσεις στην Ατζέντα Ανάπτυξης μετά το 2015 είναι να δημιουργηθεί ένας στόχος, οποίος να εστιάζει ρητά στον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά. Η διατύπωση που προτάθηκε για αυτόν τον στόχο, που επικεντρώνεται ρητά στον πολιτισμό είναι: "Να διασφαλιστεί η πολιτιστική βιωσιμότητα για την ευημερία όλων". Είναι πλέον καιρός η πολιτιστική κληρονομιά να βρεθεί στο επίκεντρο μιας θετικής μετασχηματιστικής αλλαγής, καθώς είναι το βασικό συστατικό για τις βιώσιμες πόλεις.